

Libice. Tomuto počínu ovšem nedává poznaňská badatelka punc státotvorného činu, jak ještě uvidíme. V celé knize poněkud chybí hlubší úvaha na téma, jak mohlo vypadat takovéto faktické dvojvládní v dobách přemyslovské expanze a zda by případnou krizí (kterou navíc autorka uspíšila o několik let) přemyslovsko-slavnickovská diarchie snášela tak dlouho.

První fázi skutečného sjednocování Čech klade autorka v souladu se současnými úvahami archeologů již před vládu knížete Boleslava, kterého spojuje spíše až s vnější expanzí, již podpořil i fakt, že po dohodě s Otou I. mohli oba vládci využít oslabení Maďarů. Jisté „urychlení“ expanze českého státu poté autorce umožnilo také posunout dataci prvních významných územních ztrát přemyslovských knížat už do sedmdesátých let 10. století, tedy do doby – dosud spíše pozitivně popisovaného – počátku vlády Boleslava II. Ten je v autorčině pojetí skutečně negativní postavou, která prakticky vůbec nedorostla kvalit svého otce. Čechy jsou již od konce sedmdesátých let z pohledu Matly-Kozłowska izolované, prakticky bez spojení a neustále ztrácející okrajová území. Také vztahy k otonské říši se nachází na bodu mrazu, i když to očividně nebránilo Boleslavovi, aby si v této době získal za manželku Emmu, již autorka považuje v souladu s částí badatelské obce za bývalou západofranskou královnou. Matla-Kozłowska zdůrazňuje, že přímé příbuzenství s rodinou císařovny-regentky Adély mohlo po smrti Theofano českou pozici poněkud napravit.

V duchu svých dosud publikovaných prací a předchozích tezí o prakticky srovnatelné pozici Slavnickovců a Přemyslovců líčí autorka děje kolem roku 1000 jako přímý důsledek špatného vztahu Přemyslovců s říšským chráněncem Vojtěchem. Především kvůli vyhnání pražského biskupa a vyvraždění jeho rodiny ztratily Čechy koncem 10. století šanci na zapojení do otonského programu *renovatio*, a přišly tak o možnost získat arcibiskupství či královskou korunu. Autorka jednoznačně patří k zastáncům příběhu, který nacházíme ve vojtěšské hagiografii a který považuje Vojtěcha již od mládí za významnou osobnost evropského formátu (oproti spíše skeptickým hlasům některých současných badatelů, kteří upozorňují, že tento obraz s jistotou nacházíme až v pramenech vzniklých po mučednické smrti pražského biskupa).

Počátek 11. století je líčen vcelku stereotypně, vyjma některých drobných modifikací obrazu střední Evropy – především v současné době poměrně populárních tezí Jána Steinhübela o nitranském knížectví, které existovalo jako ohraničený státní útvar, v němž pouze postupně přejímali

Češi, Poláci a Maďari vládu. Za nejvýznamnější postavu českých dějin této epochy pokládá Matla-Kozłowska knížete Oldřicha, jenž dokázal vhodným manévrováním vytěžit maximum ze složité situace českého státu a překonat tak všechny své bratry i nepřeliš schopného otce. Na jeho úspěchy pak navazuje přirozeně vláda Břetislava, jehož nechává autorka vstoupit na scénu až před koncem dvacátých let 11. století při dobývání Moravy, v souladu s názory polských medievistů posunutého až do let 1029–1030. Nemálo prostoru je pochoptitelně věnováno také komentáři výpravy Břetislava I. do Hnězda a souvisejícího prvního známého zákonodárného počínu. Z pohledu polské badatelky Břetislav umně využívá tradice sporu Čechů s Vojtěchem, aby mezi předáky prosadil zákony, které se s původními předměty sporu mezi Přemyslovcí a biskupem kryjí jen do jisté míry.

Práce Marzeny Matly-Kozłovské představuje solidní autorský počín, byť vydatně čerpá z její předešlé monografie. Autorka prezentuje konzistentní syntézu vybavenou množstvím originálních myšlenek. Nepřekvapí skutečnost, že zejména od vystoupení Měška I. jsou dějiny českého státu popisovány výrazně s ohledem na dějiny polské. Na druhou stranu může tato optika pro čtenáře uvyklého na čistě „české“ dějiny vznikajícího přemyslovského státu představovat zajímavé uvedení do kontextu širších střeoevropských dějin, např. časovou korelací definitivního založení pražského biskupství s boji Měška I. v Pomoří.

JAKUB IZDNÝ

Karel DVOŘÁK, *Soupis staročeských exempl / Index exemplorum paleobohemicorum*, editor Jan Luffer, spolupracovník Kamil Boldan, 2. rozšířené a opravené vydání, Argo, Praha 2016 (= Folkloristika 1)

293 s., ISBN 978-80-257-1767-7

Exempla byla ve středověké literatuře populární zejména jakožto atraktivní ilustrační vyprávění, která pomáhala doplňovat kázání o moralistní nebo edukativní rozměr a přitáhnout k nim pozornost příběhůchtivých posluchačů. Jako předmět zájmu pro badatele mnoha oborů jsou exempla „dobrá k myšlení“ i dnes. Je tomu tak mimo jiné proto, že jsou zvláštním útvarem stojícím na několikrát pomezí: mezi řadou tradičně stavěných literárních žánrů, v nichž se mohou

vyskytovat, ale nelze je s nimi ztotožnit, na pomezí našeho chápání rozdílu mezi orálním a písemným tradováním látek, či na pomezí obvykle odlišované západoeurópské a východoeurópské literární tradice, mezi nimiž sdílené motivy exemplů po celý středověk putují.

Soupis staročeských exemplů folkloristy Karla Dvořáka patří k významným příspěvkům do studia exemplů nejen v kontextu české folkloristiky a medievistiky. Historie vzniku tohoto vydání je stejně pozoruhodná jako dílo samo. *Soupis* vyšel poprvé s v roce 1978 a jeho rozšířené a opravené vydání plánoval jeho autor vydat v německém překladu v prestižní ediční řadě *Folklore Fellows' Communications* (FFC) v Helsinkách. Krátce před dokončením rukopisu však Dvořák v roce 1989 zemřel a nová podoba díla zůstala zachována pouze ve strojopisném originálu a jeho průklepové kopii. V roce 2000 byla k *Soupisu* doplněna jednak předmluva Anežky Vidmanové, sepsaná na přání samotného autora, jednak rozsáhlý rejstřík zpracovaný folkloristkou Dagmar Klímovou a rukopis byl odeslán do Helsinek; z publikace však nakonec sešlo.

Edičních prací na novém českém vydání Dvořákovy strojopisu se tak nyní ujal folklorista Jan Luffer. Publikace obsahuje ve své úvodní části tři kratší texty: za prvé úvodní slovo editora seznamující stručně čtenáře s osobou a dílem Karla Dvořáka a se vznikem tohoto vydání. Za druhé jde o již zmiňovanou předmluvu medievistiky, literární kritičky a latinistky A. Vidmanové „Exempla v Království českém“, v níž čtenář nalezne lehce uchopitelný, čtivý a přitom informačně nabitý úvod do problematiky exemplů ve staročeském literárním prostředí. A za třetí jde o Dvořákovu autorskou předmluvu z prvního vydání *Soupisu*, představující zejména metodologické zásady excerpcí materiálu a teoretické premisy jeho folkloristického přístupu ke středověkým exemplům. Poté následuje rozsáhlý a do několika kategorií členěný seznam užitých literatur (s. 29–53).

Katalog několika stovek Dvořákem odhalených typů exemplů ve staročeské – česky a latinsky psané – literatuře od jejích počátků po předhusitské období zaujímá největší část publikace (s. 55–272). Struktura zápisu uváděných typů exemplů (stručně představená na s. 27) se skládá za prvé z pořadového čísla a anglického názvu typu, přejatého ze soupisu F. C. Tubacha (*Index Exemplorum: A Handbook of Medieval Religious Tales*, Helsinki 1969 [FFC 204]), přičemž Dvořákem nalezené specifické variace na Tubachovy typy jsou uváděny jako dodatky k původním typům a označeny hvězdičkami, za druhé ze shrnutí základního syžetu daného exempla

a za třetí z hierarchicky uspořádaných odkazů na prameny a literaturu, kde po sobě následují: (a) příležitostné odkazy na podobné typy exemplů či na patřičné biblické pasáže, (b) odkazy na edice pramenů českých exemplů, z nichž Dvořák vycházel, (c) chronologicky seřazené odkazy na srovnávací prameny proveniencie antické, patristické a středověké, či na prameny z ostatních slovanských literatur, (d) odkazy na sekundární literaturu, a příležitostně také (e) odkazy na sbírky přísloví i s citacemi *in extenso* v originálních jazycích (ke Dvořákovu přesvědčení o významu přísloví jako důležitých folklorních metatextů k exemplovým typům viz jeho předmluvu, s. 23–24).

V celku představuje Dvořákův soupis již od svého prvního vydání základní referenční dílo pro práci s motivickými výpůjčkami a variacemi exemplů nejen v rámci staročeské literatury. V případě tohoto druhého vydání je třeba kladně hodnotit obzvláště editorskou práci Jana Luffera, a to nejen v případě překladu předmluvy A. Vidmanové z němčiny či přepracování rejstříků. Uznání si zaslouží zejména jeho důkladná péče o samotný rozsáhlý *Index*: četné drobné opravy (které shrnuje na s. 294), doplnění odkazů na přísloví, s nimiž autor do německého vydání nepočítal, užitečné typografické rozčlenění uváděných odkazů na literaturu podle výše shrnutého klíče a nanejvýše pak smysluplné integrální začlenění 230 nových typů exemplů vzniklých z excerpcí a překladu rukopisu *Historiae variae moralisatae* provedené historikem knihtisku Kamilem Boldanem a původně plánovaných jen jako appendix k Dvořákovu katalogu. Jedinou škodou je snad skutečnost, že oproti prvnímu vydání chybí v knize jakékoliv cizojazyčné resumé (původní bylo v ruštině a němčině). K tomu kroku bylo patrně přikročeno proto, že – soudě podle jedné zmínky v úvodu – editor současně naxystal k publikaci i Dvořákovu německou verzi tohoto opraveného vydání. O jejím osudu se však z této publikace nedozvídáme nic bližšího.

Dvořákův *Soupis staročeských exemplů* se díky pečlivému novému vydání nepochybně stane nepostradatelným referenčním milníkem i pro další generace českých folkloristů, religionistů, literárních vědců a historiků středověké literatury. Jakožto světově jedinečný soupis typů exemplů ze staročeské literatury doplněný o odkazy na díla, jež národní tradice přesahují, může však být tato kniha užitečným průvodcem v bohaté intertextové pokladnici české a zahraniční středověké literatury i pro čtenáře z řad poučených neoborníků.